

Jerzy Okoński, Barbara i Andrzej Szpunar

Osady na stanowiskach 13 w Jasieniu, gm. Brzesko i 18 w Brzesku woj. małopolskie

W ostatnim okresie doszło do wzmożonego zainteresowania archeologów terenem Pogórza Wiśnickiego. Na terenie tym znajdują się znane od lat, ważne stanowiska archeologiczne (np. grodzisko na kulminacji wzgórza *Bocheniec*

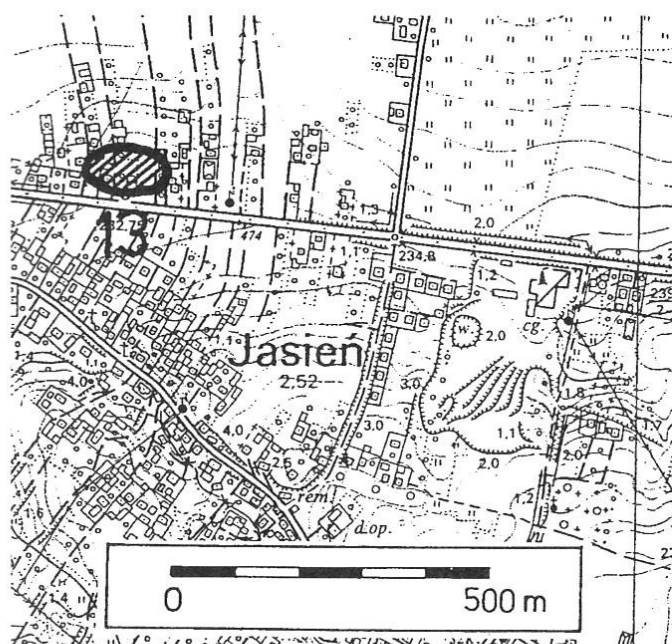
w Jadownikach, gm. Brzesko czy grodzisko w Zawadzie Lanckorońskiej, gm. Zakliczyn). Setki nowych stanowisk ujawniły na tym terenie badania powierzchniowe w systemie AZP. Szczególną pozycję zajmują wśród nich bardzo liczne

Ryc. 1. Położenie stanowisk 13 w Jasieniu i 18 w Brzesku. A – grodzisko na *Bocheńcu* w Jadownikach

Abb. 1. Situierung der Fundstellen 13 in Jasień und 18 in Brzesko. A – Burgwall auf *Bocheniec* in Jadowniki

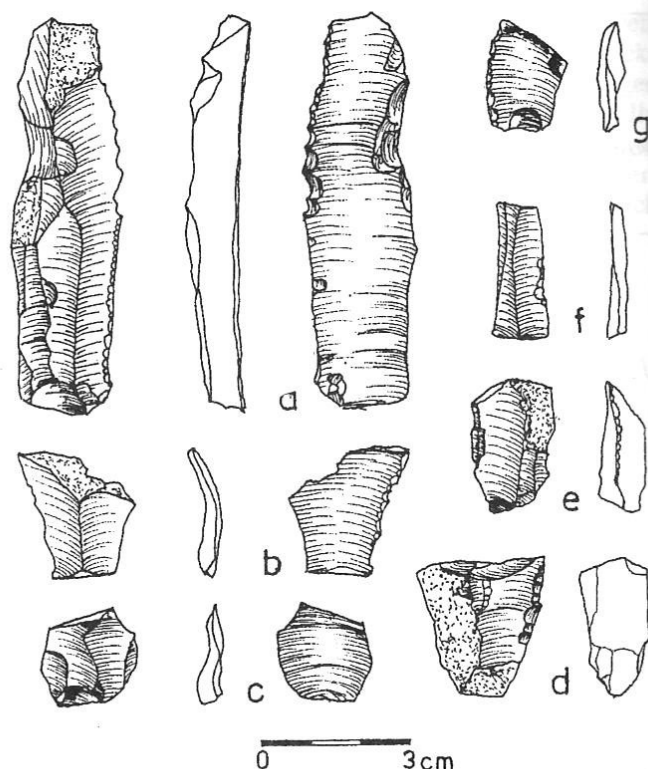
Рис. 1. Местонахождение памятников 13 в Ясене и 18 в Бжеско. А – городище на *Бохеньце* в Ядовниках

Ryc. 2. Lokalizacja stanowiska 13 w Jasieniu, gm. Brzesko
Abb. 2. Lage der Fundstelle 13 in Jasień, Gem. Brzesko
Рис. 2. Локализация памятника 13 в Ясене, гм. Бжеско

materiały kultur neolitycznych, m.in. kręgu naddunajskiego¹. Na kilku stanowiskach odkrytych w trakcie badań AZP podjęto badania wykopaliskowe (Czechów, gm. loco, stan. 10², Gwoździec, gm. Zakliczyn, stan. 2³ oraz stan. 9⁴, Łoniowa, gm. Dębno, stan. 18⁵, Wielka Wieś, gm. Wojnicz, stan. 16⁶).

Jednym z terenów wzmożonej aktywności archeologów na Pogórzu Wiśnickim w ostatnim okresie były okolice Brzeska, przez długi czas pozostające praktycznie na uboczu zainteresowania badaczy przeszłości. Żywsze – choć też dalekie od oczekiwanego – zainteresowanie budziło tylko grodzisko z okresu plemiennego na stan. 1 w Jadownikach. Rozwój badań archeologicznych nastąpił w latach 1997–98, a miał swe źródło w staraniach miejscowego środowiska o utworzenie w Brzesku muzeum. Animatorem większości prowadzonych w tym kierunku działań był ówczesny dyrektor Miejskiego Ośrodka Kultury, mgr Jerzy Wyczęsany, któremu pragniemy serdecznie podziękować za pomoc w realizacji

Ryc. 3. Zabytki krzemienne z badań AZP na stanowisku 13 w Jasieniu, gm. Brzesko (rys. J. Okoński)
Abb. 3. Feuersteinfunde aus den Forschungsarbeiten von AZP auf der Fundstelle 13 in Jasień, Gem. Brzesko (Zeichn. J. Okoński)
Рис. 3. Кремневые находки из исследований АСП на памятнике 13 в Ясене, гм. Бжеско (рис. Е. Оконьски)

prezentowanych badań i wspieranie innych działań popularyzujących archeologię. MOK był m.in. wydawcą książki *Brzesko. Z najdawniejszych dziejów miasta i regionu*⁷ oraz organizatorem we współpracy z tarnowskim Muzeum Okręgowym wystawy *Z otchłani wieków*, prezentowanej w Brzesku zimą 1998 roku.

W ramach działań archeologów w okolicach Brzeska znalazły się również badania wykopaliskowe na dwóch stanowiskach odkrytych w trakcie badań AZP, na których stwierdzono zaawansowany stopień destrukcji (ryc. 1).

¹ J. Okoński, *Osadnictwo neolityczne pogórza w międzyrzeczu Raby i Dunajca*, [w:] *Dzieje Podkarpacia*, t. II, Krosno 1998, s. 67–87.

² P. Madej, P. Valde-Nowak, *Stanowisko 10 w Czechowie w świetle wyników prac wykopaliskowych w 1997 roku*, „AAC”, t. XXXIV: 1997–1998, s. 5–24.

³ A. Kukulka, *Badania sondażowe w Gwoźdźcu, stan. 2, gm. Zakliczyn, woj. tarnowskie*, „MSROA”, t. 18:1997, s. 161–168; Ta sama, *Drugi sezon wykopaliskowy na osadzie wczesnoneolitycznej w Gwoźdźcu, stan. 2, gm. Zakliczyn*, „MSROA”, t. 19:1998, s. 175–200.

⁴ A. Szpunar, *Badania sondażowe cmentarzyska kultury łużyckiej w Gwoźdźcu, gm. Zakliczyn, stanowisko nr 9*, *Badania archeologiczne w województwie tarnowskim w 1990 r.*, Tarnów 1995, s. 11–18.

⁵ P. Valde-Nowak, *Badania osady neolitycznej w Łoniowej (Pogórze Wiśnickie)*, „AAC”, t. XXXIV, 1997–1998, s. 195–206.

⁶ P. Valde-Nowak, *Na szlaku prehistorycznych rolników, Zeszyty Wojnickie I/1998 (Z najdawniejszej przeszłości Wojnicza i okolic)*, s. 3, 4.

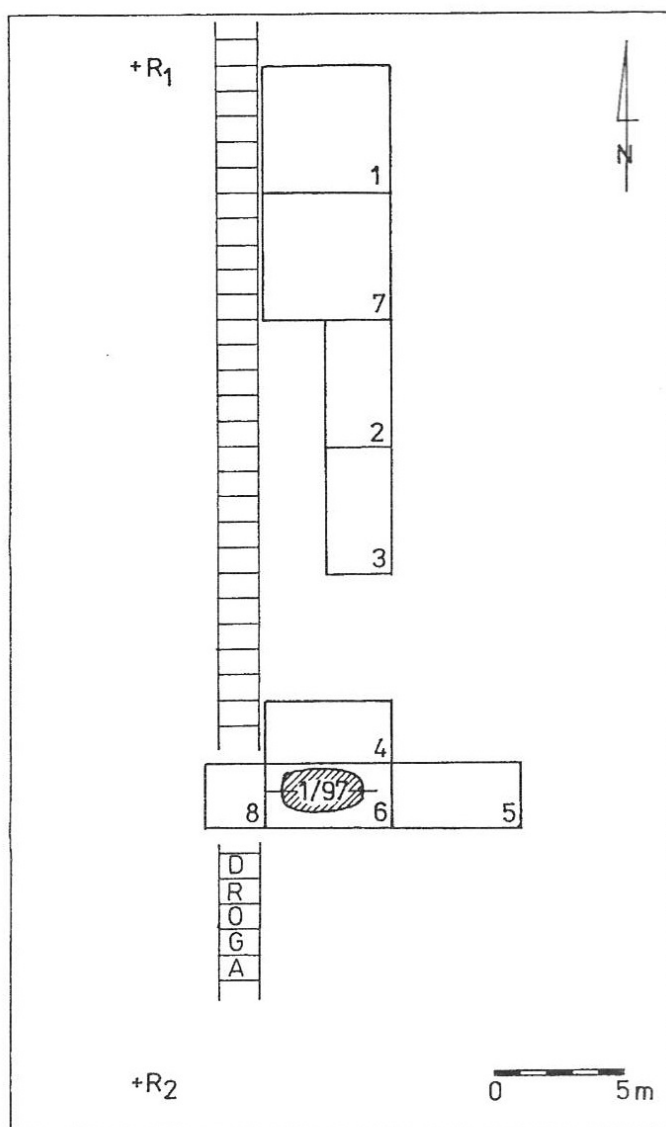
⁷ J. Okoński, *Brzesko. Z najdawniejszej przeszłości miasta i okolic*. Brzesko 1997.

Stanowisko położone jest (ryc. 2) na wydłużonym po kierunku E-W garbie terenowym, stanowiącym północną krawędź pogórza i wyniesionym na 5–6 m nad zajęte przez częściowo podmokłe łąki teren Kotliny Sandomierskiej. Zostało odkryte 24 marca 1993 r. w trakcie badań AZP prowadzonych przez Andrzeja Ceterę i Jerzego Okońskiego⁸. Z badań powierzchniowych ze stanowiska pochodzi bogaty materiał krzemienisty⁹ (wiórowiec, 4 wióry, 6 odłupków i fragment dużego odłupka z retuszem boku, całość inwentarza z krzemienia jurajskiego – ryc. 3) oraz ślady osadnictwa prahistorycznego, wczesno- i późnośredniowiecznego. Sondażowe badania wykopaliskowe prowadzone były w okresie od 20 sierpnia do 4 września 1997 r. przez ekipę Miejskiego Ośrodka Kultury w Brzesku pod kierunkiem Jerzego Okońskiego. Finansował je Generalny Konserwator Zabytków w ramach programu badań ratowniczych.

Badania wykopaliskowe objęły powierzchnię 114,5 m² (ryc. 4). Wykopy zostały zlokalizowane na wschodnim skraju stanowiska, poza obrębem zwartej zabudowy, która zniszczyła jego przeważającą część. Na większości terenu objętego badaniami mimo obecności na powierzchni wyrobów krzemienistych i różnocołowej ceramiki, po usunięciu warstwy humusu o miąższości do 25 cm stwierdzono obecność piaszczystego calca. W południowej części terenu badań odsłonięto pod warstwą miększej do 28 cm próchnicy obiekt 1/97. Posiadał on na poziomie odsłonięcia partii stropowej wymiary 3,8 x 2,3 m i zorientowany był dłuższą osią po kierunku E-W, z niewielkim odchyleniem ku SW-NE (ryc. 5). Jednorodna na poziomie odkrycia wypełnisko stanowiła ciemna, brunatno-szara, spiaszczona próchnica z nielicznymi węglami drzewnymi, grudkami polepy i spalenizną, występującą przede wszystkim w części centralnej. Obiekt posiadał rzut czworokąta z zaokrąglonymi narożnikami. Na kolejnych poziomach eksploracji (40 i 50 cm od powierzchni współczesnej terenu) posiadał rzut owalu i wymiary 3,80 x 2,05 oraz 2,40 x 1,70 m. Wypełnisko utrzymywało jednorodny charakter. Zwraçała jedynie uwagę większa ilość drobnych, przepalonych kamieni piaszczowców w spągu obiektu. Obiekt posiadał nieckowaty profil z maksymalnym przegłębieniem wzdłuż ściany N i w części NE obiektu. Brak było wyraźnego poziomu użytkowego. Zbadany obiekt można za pozostałość naziemnego budynku o najprawdopodobniej plecionkowej konstrukcji ścian.

W wypełnisku obiektu wystąpił interesujący zespół ceramiki wczesnośredniowiecznej, który datować można na VIII lub pierwszą połowę IX w. (13 brzegów, 100 fragmentów

brzuśców, 7 fragmentów den, 26 fragmentów polepy oraz 9,08 kg przepalonych kamieni piaszczowców). Poza jednym silniej obtaczanym naczyniem (ryc. 5a) inne wykazują tylko śladowe obtaczanie partii przykrawędnych. Słabo rozwinięte brzegi garnków (ryc. 5d) i głęboko ryte pasma żłobków poziomych bądź zygzakowatych (ryc. 5b, c) są cechami nadającymi zespołowi ceramiki charakter archaiczny. Korepondują z nimi fragmenty prąznicy, wylepionej z gliny z domieszką organiczną.

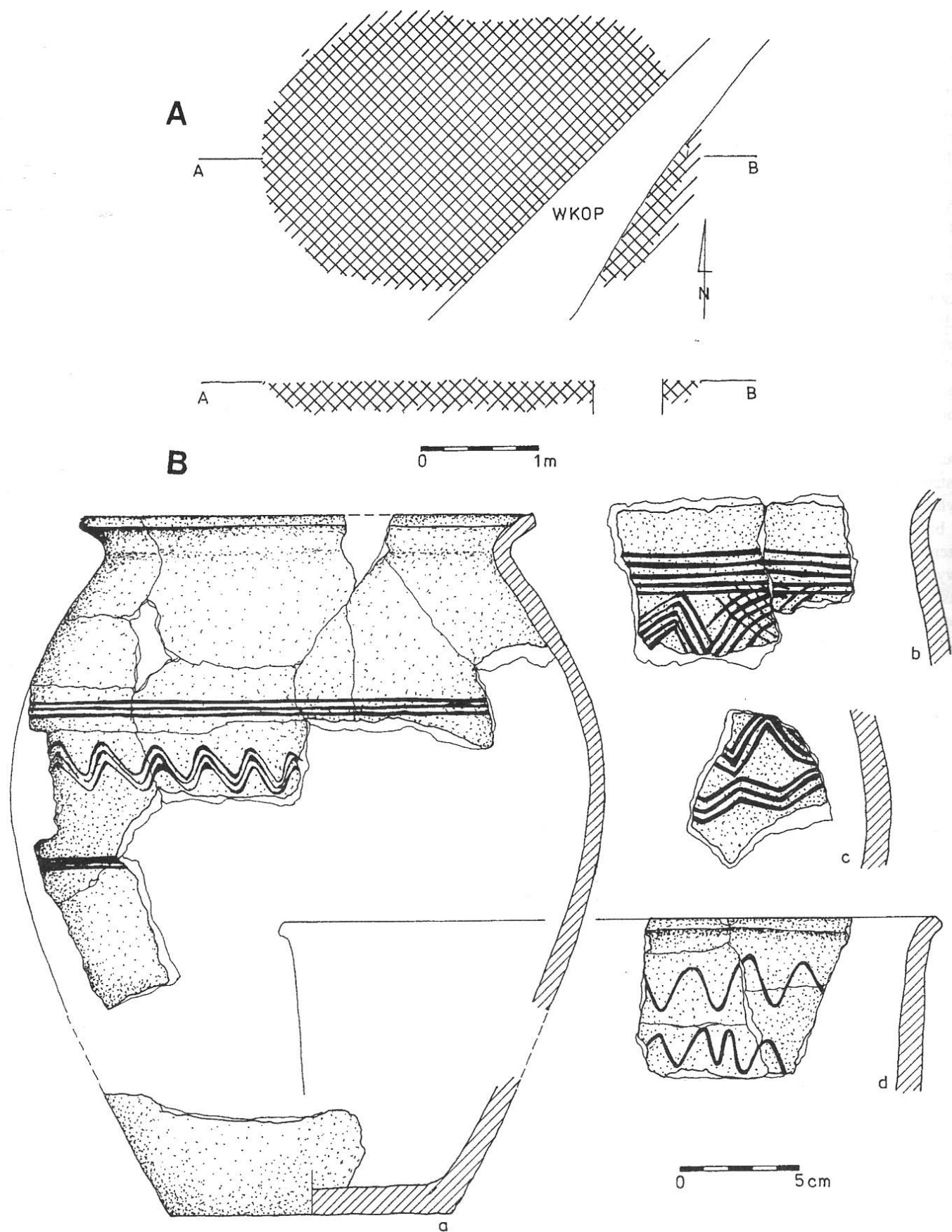
Ryc. 4. Plan wykopów na stanowisku 13 w Jasieniu, gm. Brzesko (rys. J. Okoński)

Abb. 4. Plan der Ausgrabung auf der Fundstelle 13 in Jasień, Gem. Brzesko (Zeichn. J. Okoński)

Рис. 4. План раскопов на памятнике 13 в Ясене, гм. Бжеско (рис. Е. Оконьски)

⁸ A. Cetera, J. Okoński, AZP. *Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 104-62.*, KESA 90, Tarnów 1993 (m-pis w archiwum Służby Ochrony Zabytków w Tarnowie).

⁹ Materiały krzemienne z badań AZP w okolicach Brzeska konsultował dr hab. Krzysztof Sobczyk, natomiast ceramikę – prof. dr hab. Michał Parczewski. Cennymi wskazówkami służyli również dr Jacek Poleski i dr Marek Nowak. Wszystkim konsultantom badań powierzchniowych pragniemy serdecznie podziękować za okazaną pomoc.

Ryc. 5. Jasień, gm. Brzesko, stan. 13. A – obiekt 1/97; B – ceramika z obiektu (a-d) (rys. J. Okoński)
 Abb. 5. Jasień, Gem. Brzesko, Fundst. 13. A – Objekt 1/97; B – Keramik aus dem Objekt (a-d) (Zeichn. J. Okoński)
 Рис. 5. Ясень, гм. Бжеско, пам. 13. А – объект 1/97; В – керамика из объекта (а-д) (рис. Е. Оконьски)

Stanowisko zlokalizowane jest na rozległym cyplu o ekspozycji północnej nad Uszwicą (ryc. 6). Również w tym przypadku leży ono na samej krawędzi pogórza. Zostało odkryte 6 listopada 1991 r. w trakcie badań AZP, prowadzonych na obszarze 104–63 przez A. Ceterę, E. Dworaczyńskiego i J. Okońskiego¹⁰. W trakcie badań powierzchniowych znaleziono 7 fragmentów ceramiki neolitycznej i 6 wczesnośredniowiecznej oraz stwierdzono obecność rozorywanych obiektów archeologicznych. Badania wykopaliskowe w okresie od 24 sierpnia do 6 września 1998 r. prowadzili autorzy artykułu w ramach porozumienia Miejskiego Ośrodka Kultury w Brzesku i Muzeum Okręgowego w Tarnowie. Zbadano 3 wykopy o łącznej powierzchni 143 m², eksplorując 6 obiektów (ryc. 7). Znaczny stopień destrukcji stanowiska sprawił, iż wykopy otwierano w miejscach obecności na powierzchni śladów rozorywanych obiektów. Stropowe partie obiektów rejestrowano bezpośrednio pod warstwą humusu o miąższości 20–25 cm.

Obiekt 1/98

Obiekt 1/98 posiadał na poziomie odsłonięcia na głębokości 20 cm od współczesnej powierzchni rzut prostokąta, zorientowanego dłuższą osią po kierunku N-S i wymiary: 4,92 x 2,94 m (ryc. 8A, 9). Na poziomie odkrycia treść wypełniska stanowiła brunatno-czarna, spiaszczona próchnica nasyciona spalenizną. Obrzeża posiadały pas szerokości do 14–16 cm jaśniejszy, popielato-brązowy odcień. Na poziomie stropu widoczne były przegłębienia humusu po orce. Po ich zaniku utrzymywał się dwudzielny charakter wypełniska, a obrzeża stanowiła zwiększająca się ku dnie szerokość popielato-biaława glina. Na głębokości 15 cm od poziomu wyróżnienia obiektu posiadał on rzut trapezowaty i wymiary: 4,06 x 1,96 m.

Obiekt posiadał profil o silnie ukośnych ściankach bocznych i wyrównanym dnie. Miąższość wypełniska była największa w części południowej, gdzie osiągała 26 cm. Brak było poziomu użytkowego obiektu, choć stwierdzić można nieco większe nasycenie części przydennej węglami drzewnymi i drobnymi grudkami polepy. W wypełnisku obiektu znaleziono 14 fragmentów brzegów (ryc. 8a–k, 9a), 222 ułamki brzuśców (ryc. 8l–o) i 25 przepalonych kamieni.

Obiekt 2/98

Zlokalizowany przy narożniku NE obiektu 1/98. Na poziomie odsłonięcia partii stropowej posiada rzut czworokąta, zorientowanego dłuższą osią po kierunku E-W. W części W zniszczony wkopem obiektu 1/98. Wymiary na poziomie odsłonięcia: 1,10 x 0,52 m. Treść wypełniska stanowi szara, spiaszczona próchnica z węglami drzewnymi i drobnymi, przepalonymi kamieniami. Wydłużony obiekt posiada profil nieckowaty i miąższość sięgającą 20 cm. W stropowej części

obiekty znaleziony został 1 fragment brzegu (ryc. 12e) i 5 ułamków brzuśców naczyń prahistorycznych.

Obiekt 3/98

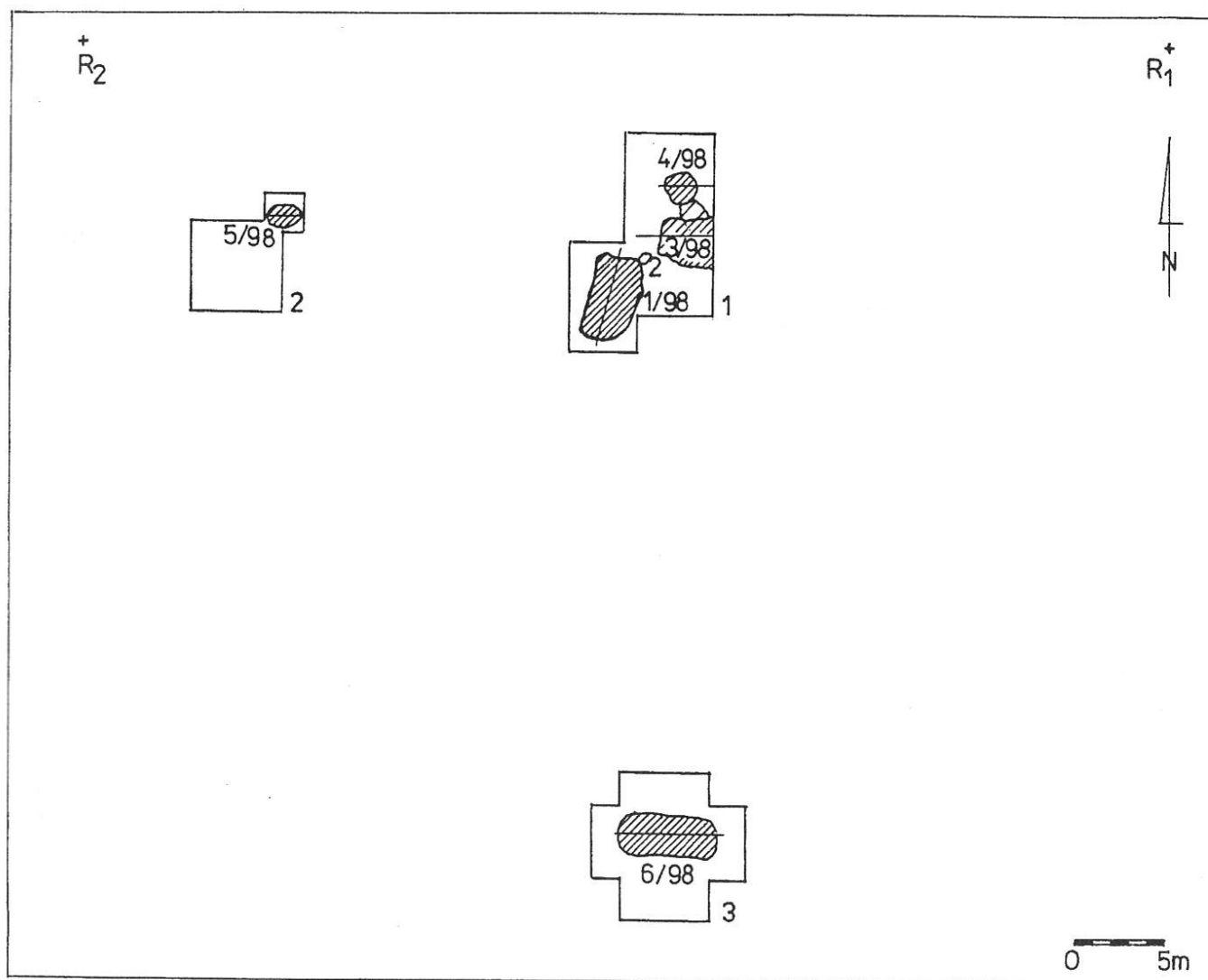
Został odsłonięty bezpośrednio pod humusem, na głębokości 20 cm od współczesnej powierzchni terenu. Zbadano część zachodnią w granicach wykopu. Posiadał rzut prostokąta, zorientowanego dłuższą osią po kierunku E-W i wymiary: 3,26 x 2,82 m (ryc. 10A). Jednorodną treść wypełniska stanowiła brunatno-szara, spiaszczona próchnica ze spalenizną i drobnymi grudkami polepy. Większą koncentrację spalenizny stwierdzić można było w centralnej części wypełniska. Obrzeża posiadały jaśniejszy, popielato-białawy odcień i były bardziej zglinione. Obiekt posiadał w zbadanej części łagodnie nieckowaty profil i miąższość zaledwie do 12 cm. Jedynie w centralnej części miąższość wypełniska była większa, osiągając 18 cm. Do boku północnego obiektu 3 przylegał obiekt 3A o rzucie wydłużonego półowalu, posiadający wymiary: 1,32 x 1,02 m. Jednorodną treść wypełniska stanowiła popielato-szara glina z nielicznymi węglami drzewnymi i wtętami calca. Skupisko popielato-białawej gliny posiadało miąższość do zaledwie 8 cm i płynnie przechodziło w całec. Najprawdopodobniej była to pozostałość wejścia do budynku.

W wypełnisku obiektu znaleziono 3 fragmenty brzegów garnków (ryc. 9 m, n, p). 17 ułamków brzuśców (ryc. 10 o) oraz 12 przepalonych kamieni piaskowcowych.

Ryc. 6. Lokalizacja stanowiska 18 w Brzesku
Abb. 6. Lage der Fundstelle 18 in Brzesko
Рис. 6. Локализация памятника 18 в Бжеско

¹⁰ A. Cetera, E. Dworaczyński, J. Okoński, AZP. *Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 104–63.*, KESA 4, Tarnów 1991 (m-pis w archiwum Służby Ochrony Zabytków w Tarnowie).

Ryc. 7. Plan wykopów na stanowisku 18 w Brzesku (rys. J. Okoński)

Abb. 7. Plan der Ausgrabungen auf der Fundstelle 18 in Brzesko (Zeichn. J. Okoński)

Рис. 7. План раскопов на памятнике 18 в Бжеско (рис. Е. Оконьски)

Obiekt 4/98

Został wyróżniony na głębokości 20 cm od współczesnej powierzchni terenu na N od obiektu 3/98. Posiadał rzut zbliżony do kołowego i średnicę 1,76 x 1,86 m. Jednorodną treść wypełniska stanowiła popielato-biaława, zbита glina, zawierająca nieliczne węgle drzewne. Obiekt utrzymywał rzut kołisty i analogiczną treść wypełniska, posiadał profil nieckowaty i miąższość maksymalną w części centralnej, sięgającą 34 cm. Z wypełniska obiektu pochodzi 6 fragmentów brzegów (ryc. 12 a–c) i 64 ułamki brzuśców naczyń, których chronologię odnieść należy do schyłku epoki brązu.

Obiekt 5/98

Zlokalizowany na powierzchni wykopu 2 (ryc. 7), wyróżniony na głębokości 25 cm od powierzchni. Posiadał rzut owalu, zorientowanego dłuższą osią po kierunku E-W i wymiary partii stropowej: 1,86 x 1,20 m. Treść wypełniska była dwudzielna: obrzeża zajmowała brązowo-szara glina z nielicznymi węglami drzewnymi i drobnymi grudkami polepy,

natomiast w części W znajdowało się posiadające rzut nieregularny i średnicę około 0,90 m skupisko brązowej gliny z dużą ilością polepy. Dno obiektu, podkreślone warstwą węgli drzewnych, zalegało na głębokości 25 cm od poziomu wyróżnienia i było nierówne: połowa W obiektu jest przegłębiona na około 10 cm więcej. Zwraca uwagę, iż płytsza część E zawierała zdecydowanie mniejszą ilość węgli drzewnych i prawie nie zawierała polepy.

Z wypełniska obiektu pochodzi 6 ułamków brzuśców naczyń, które datować można tylko ogólnie na prehistorię.

Obiekt 6/98

Posiadał na poziomie odsłonięcia na głębokości 20 cm rzut prostokąta z zaokrąglonymi narożnikami, zorientowanego dłuższą osią po kierunku E-W i wymiary: 5,24 x 2,20 m (ryc. 11; 13A). Na poziomie odkrycia treść wypełniska stanowiła brunatno-czarna, spiaszczona próchnica z węglami drzewnymi, grudkami polepy i drobnymi, przepalonymi kamieniami. Obrzeża posiadały jaśniejszą, popielato-brązową

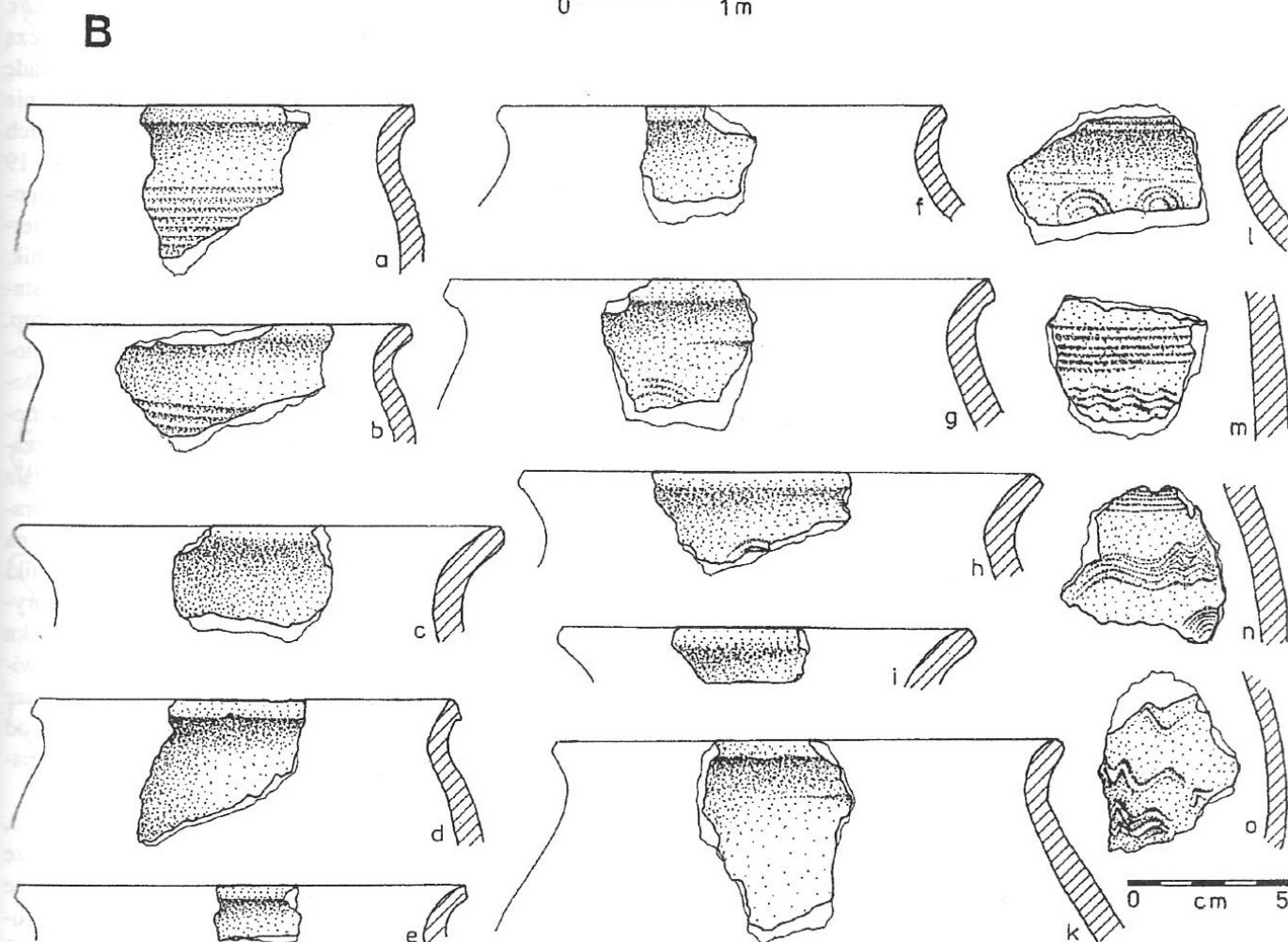
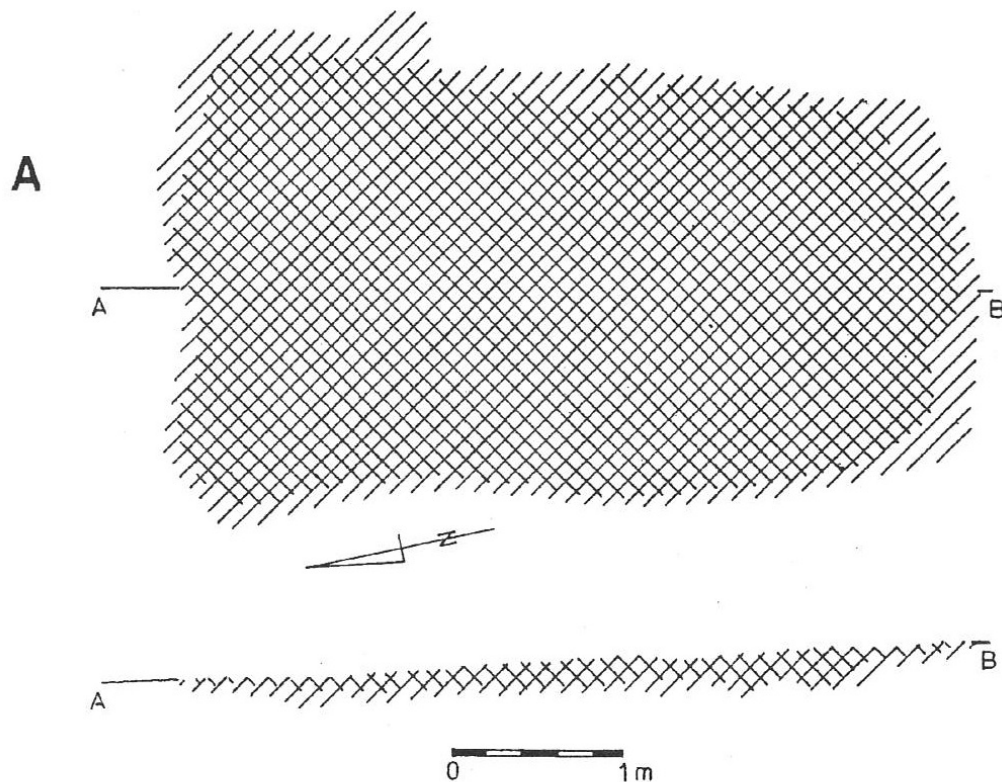
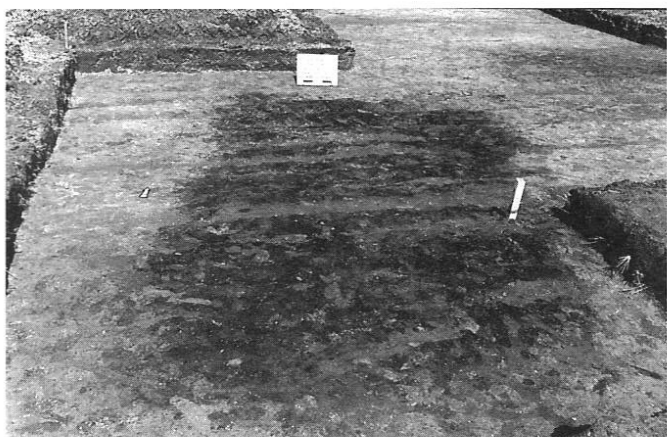

Рис. 8. Brzesko, gm. loco, stan. 18. A - obiekt 1/98; B - ceramika z obiektu (a-o) (rys. A. Michta)
 Abb. 8. Brzesko, Gem. loco, Fundst. 18; A - Objekt 1/98; B - Keramik aus dem Objekt (a-o) (Zeichn. A. Michta)
 Рис. 8. Бжеско, гм. одноименная, пам. 18. A - объект 1/98; B - керамика из объекта (a-o) (рис. А. Мухта)

Ryc. 9. Brzesko, gm. loco, stan. 18, obiekt 1/98, poziom 20 cm, widok od południa (fot. A. Szpunar)

Abb. 9. Brzesko, Gem. loco, Fundst. 18 Objekt 1/98, Niveau 20 cm, Aussicht vom Süden (Fot. A. Szpunar)

Рис. 9. Бжеско, гм. одноименная, пам. 18, объект 1/98, глубина 20 см, вид с юга (Фот. А. Шпунар)

WNIOSKI

Na stanowisku 13 w Jasieniu, gm. Brzesko, zbadano pojedynczy obiekt, którego chronologię odnieść należy do VIII – pierwszej połowy IX w.

Osada na stanowisku 18 w Brzesku jest wielokulturowa: zarówno z powierzchni, jak i wypełnisk zbadanych obiektów pochodzi ceramika neolityczna, bliżej nieokreślona prahistoryczna, a przede wszystkim z okresu wczesnego średniowiecza. Ta ostatnia wydaje się nieco późniejsza od pozyskanej z Jasienia. Naczynia są cienkościenne, intensywnie obtaczane i mogą być datowane na IX – pierwszą połowę X wieku.

Zbadane sondażowo osady 13 w Jasieniu i 18 w Brzesku związane są z zespołem stanowisk wczesnośredniowiecznych w okolicach grodziska na *Bocheńcu* w Jadownikach¹¹. Na terenie gminy Brzesko na okres wczesnego średniowiecza datowane są w świetle dotychczasowych badań 34 punkty osadnicze, wśród których wyróżnić można 1 grodzisko, 17 osad i 16 śladów osadnictwa. Charakterystyczną cechą materiałów jest brak pochodzących z fazy wczesnosłowiańskiej. Większość materiałów wiązać można ze środkową fazą wczesnego średniowiecza i uznać właśnie za pozostałość rozwoju osadnictwa w czasach funkcjonowania grodu na *Bocheńcu*.

W Brzesku pojedyncze skorupy znaleziono na stanowiskach 14 oraz 16 (ryc. 14a). W Jadownikach obok znanej

barwę i charakter gliniasty. W całej miąższości utrzymywał się dwudzielny charakter wypełniska, przy czym popielato-biaława glina posiadała rosnącą w kierunku dna szerokość. Na głębokości 15 cm od poziomu wyróżnienia obiektu miał wymiary: 4,72 x 1,80 m. Posiadał nieckowaty profil z największym przegłębieniem w części centralnej, gdzie osiągał miąższość 18 cm. W przekroju zwracało uwagę większe nasycenie części przydennej węglami drzewnymi, drobnymi grudkami polepy i większą ilością silnie przepalonych, niewielkich kamieni niemal wyłącznie piaskowcowych.

W wypełnisku obiektu znaleziono 9 fragmentów brzegów garnków (ryc. 13 a,c-h), 77 ułamków brzuśców oraz 410 silnie przepalonych kamieni piaskowcowych. Te ostatnie występowały głównie w spągowej partii wypełniska, a ich największe nasycenie stwierdzono w centralnej części obiektu. Można je uznać za pozostałość zniszczonego paleniska, znajdującego się w centralnej części obiektu.

z kwerendy archiwalnej osady na stanowisku 2, skąd w 1972 r. zebrano „ceramikę wczesnośredniowieczną”¹² pojedynczą skorupę znaleziono na stanowisku 11, a interesującą osadę zinwentaryzowano na stanowisku 18. Na cyplu w dolinie Grodnej znaleziono 20 fragmentów naczyń. Na sąsiednich cyplach w dolinie tej rzeki, oznaczonych jako stanowiska 19 i 20, znaleziono odpowiednio 1 i 6 skorup. Kolejne zgrupowanie znalezisk ceramiki wczesnośredniowiecznej stwierdzono na krawędzi pogórza we wschodniej części Jadownik. Na stanowisku 30 znaleziono 4 fragmenty ceramiki, na stanowisku 31 – znów w rozorywanych obiektach – 7 skorup. Najważniejszy dla problematyki okresu wczesnego średniowiecza w okolicach Brzeska jest zespół stanowisk na *Bocheńcu*. Ich wykaz rozpoczyna pojedyncza skorupa ze stanowiska 62 w przysiółku *Kqt*. Na stanowisku 63, zlokalizowanym na NW od wałów grodziska, zinwentaryzowana została osada z kilkoma rozorywanymi obiektami, z których wybrano 22 fragmenty naczyń (ryc. 14c). Na E od grodziska, na stanowisku 66, znaleziono m.in. 20 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej. Następne stanowiska zinwentaryzowano na *Zabocheńcu*, na S i S-W od grodu. Na stanowisku 64 znaleziono 4 fragmenty naczyń (ryc. 14b), zaś na stanowisku 65 – 7 skorup również datowanych na środkową fazę wczesnego średniowiecza. Na wschód i północny-wschód od grodu osady istniały na stanowiskach 67 (6 fragmentów naczyń) i 68 (8 skorup w przysiółku *Gawroniec*).

W Jasieniu obok nielicznych skorup ze stanowisk 2 i 3, odkrytych w 1972 r.¹³ oraz osady na stanowisku 13, dalsze materiały z okresu wczesnego średniowiecza pochodzą ze stanowisk 21 (fragment brzegu – ryc. 14d) i 29 (ułamek brzu-

¹¹ A. Jodłowski, *Gród w Jadownikach*, ZOW, R. XXXVI:1969, s. 303, 304; tenże, *Wyniki badań sondażowych na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Jadownikach*, pow. Brzesko, Badania Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce w roku 1968, 1968, s. 59–63; tenże, *Jadowniki, pow. Brzesko*. Informator Archeologiczny. Badania 1968., Warszawa 1969, s. 246, 247; J. Okoński, *Grodzisko na Bocheńcu w Jadownikach*. Brzeski Magazyn Informacyjny, nr 47–48, VII–VIII.1996, s. 12–13; nr 49, IX.1996, s. 22, 23; nr 50, X.1996, s. 24, 25; A. Żaki, *Grodzisko wiślańskie w Jadownikach Podgórnych, powiat Brzesko*, AAC, t. XI:1969, s. 130–132.

¹² A. Jodłowski, *Sprawozdanie z badań powierzchniowych w dolinie Uszwicy*, Badania Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce w 1972 roku, Wieliczka 1972, s. 59, 60.

¹³ Tamże.

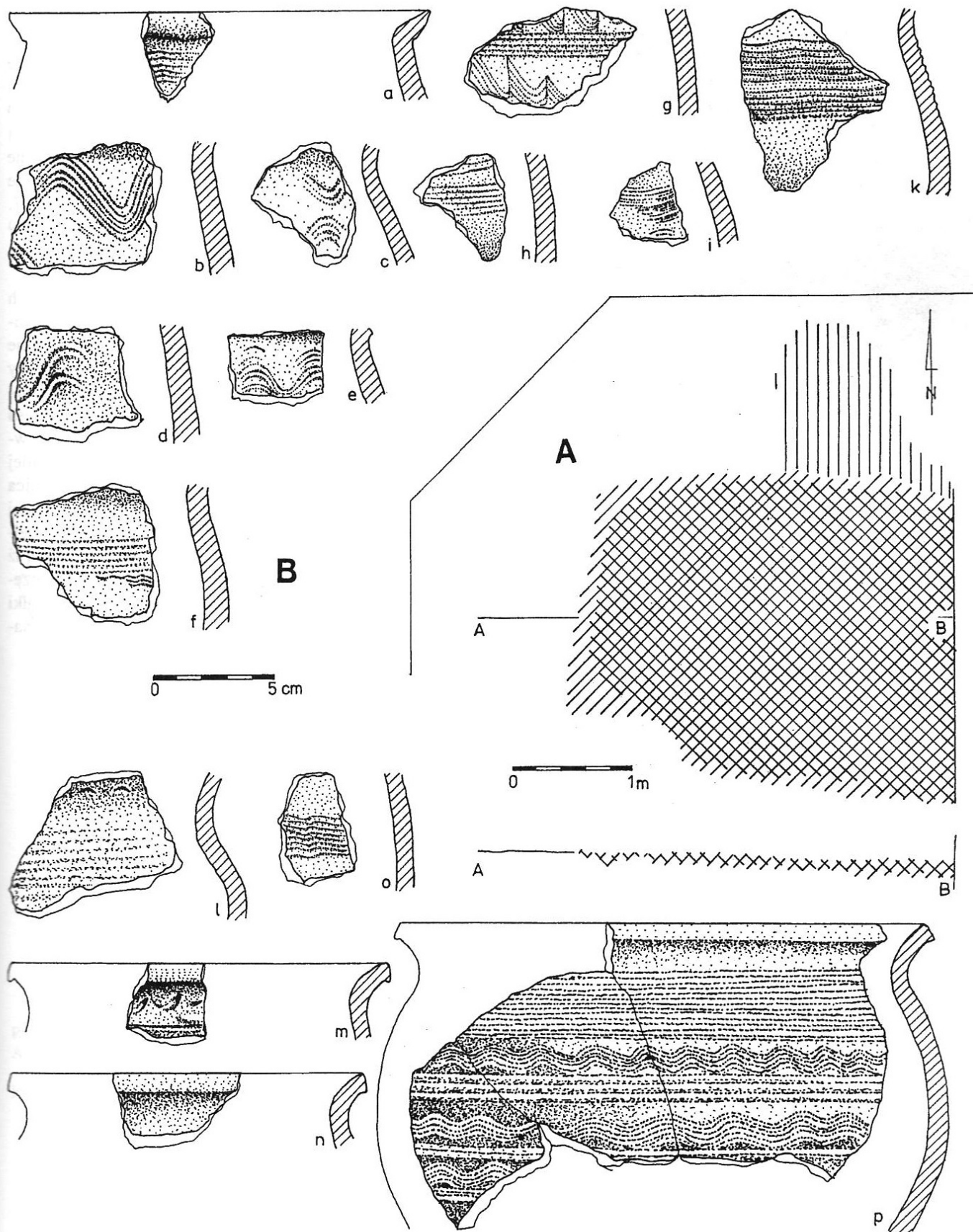
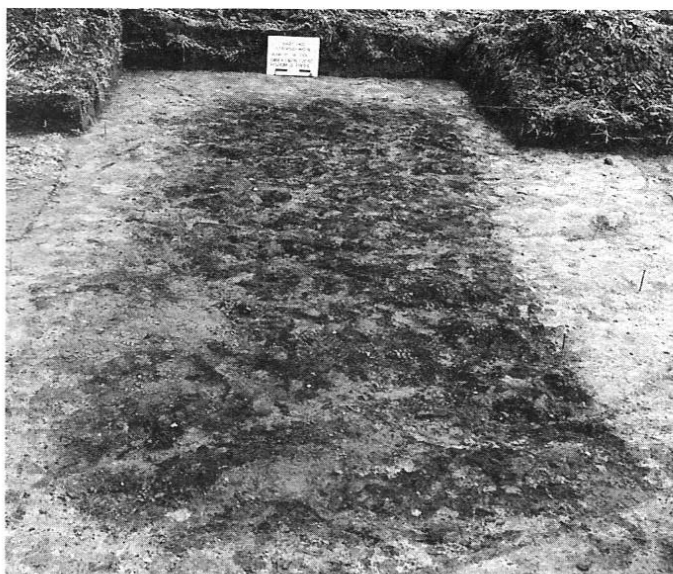

Рис. 10. Brzesko, gm. loco, stan. 18. A – obiekt 3/98; B – ceramika z obiektu 1/98 (a-k) oraz obiektu 3/98 (l-p) (rys. A. Michta)

Abb. 10. Brzesko, Gem. loco, Fundst. 18. A – Objekt 3/98; B – Keramik aus dem Objekt 1/98 (a-k) und aus dem Objekt 3/98 (l – p) (Zeichn. A. Michta)

Рис. 10. Бжеско, гм. одноименная, пам. 18. А – объект 3/98; В – керамика из объекта 1/98 (а-к) и объекта 3/98 (l-p) (рис. А. Мухта)

Ryc. 11. Brzesko, gm. *loco*, stan. 18, obiekt 6/98, poziom 20 cm, widok od zachodu (fot. J. Okoński)

Abb. 11. Brzesko, Gem. *loco*, Fundst. 18, Objekt 6/98, Niveau 20 cm, Aussicht vom Westen (Fot J. Okoński)

Рис. 11. Бжеско, гм. одноименная, пам. 18, объект 6/98, глубина 20 см, вид с запада (Фот. Е. Оконьски)

śca). Kolejna w Jasieniu osada zlokalizowana została na stanowisku 32, lecz charakteryzuje ją (analogicznie jak istniejące w tym samym miejscu relikty osady z późnego okresu rzymskiego) daleko posunięte zniszczenie.

Z Mokrzysk pochodzi tylko pojedynczy fragment naczynia z wczesnego średniowiecza. Liczniejsze są natomiast materiały z terenu Okocimia. Pojedyncza skorupa pochodzi ze stanowiska 2, zaś osady zinwentaryzowano na stanowiskach 10 (5 fragmentów, w tym 2 brzegi garnków – ryc. 15b, c) i 13. Z tego ostatniego z rozorywanych obiektów pochodzi 26 fragmentów garnków, w tym 4 brzegi (ryc. 15d). Kolejne materiały o charakterze śladów osadnictwa – pojedyncze brzegi garnków – pochodzą ze stanowisk 16 (ryc. 15a) i 17.

Pojedyncze skorupy pochodzą również ze stanowiska 9 w Sterkowcu i stanowiska 1 w Szczepanowie. Na stanowisku 3 w tej ostatniej miejscowości znaleziono 2 ułamki naczyń.

Skartowanie stanowisk wczesnośredniowiecznych w międzyrzeczu Raby i Białej Dunajcowej (ryc. 16) pokazuje, iż w strefie Pogórza Karpackiego osadnictwo koncentruje się w sąsiedztwie grodów, tworząc niewielkie mikroregiony osadnicze. Poza kasztelańskim grodem w Wojniczu (na mapie oznaczonym symbolem f) pozostałe pochodzą z okresu plemiennego, stąd obraz ten uznać można za reprezentatywny dla tych czasów. W strefie pozakarpackiej intensywniej zasiedlone były krawędzie teras nadzalewowych Dunajca i Raby, jednak osadnictwo na terenie Kotliny Sandomierskiej nad tymi rzekami posiada w zasadniczej masie nieco późniejszą chronologię (X–XII w.). Podkreślić trzeba na koniec, iż mikroregion osadniczy wokół grodu na *Bocheńcu* jest szczególnie wyrazisty, a badania wykopaliskowe których wyniki prezentujemy w niniejszym artykule posiadają istotne znaczenie dla jego poznania i wstępnej charakterystyki¹⁴.

¹⁴ Obszerniejsze informacje o prezentowanych stanowiskach: J. Okoński, *Jasień, gm. Brzesko, stanowisko 13. Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych osady wielokulturowej*, Brzesko 1997 (m-pis w archiwum Służby Ochrony Zabytków w Tarnowie), Ten sam, *Wykopaliska w Jasieniu*, Brzeski Magazyn Informacyjny nr 67, III. 1998, s. 18, 19, nr 68, IV. 1998, s. 16, 17; J. Okoński, B. A. Szpunar, *Brzesko, stanowisko 18. Dokumentacja badań archeologicznych w 1998 roku*, Brzesko 1999 (m-pis w archiwum Służby Ochrony Zabytków w Tarnowie). J. Okoński, A. Szpunar, *Wykopaliska w Brzesku*, BIM, nr 74, X. 1998, s. 30, 31, nr 75, XI. 1998, s. 28, 29.

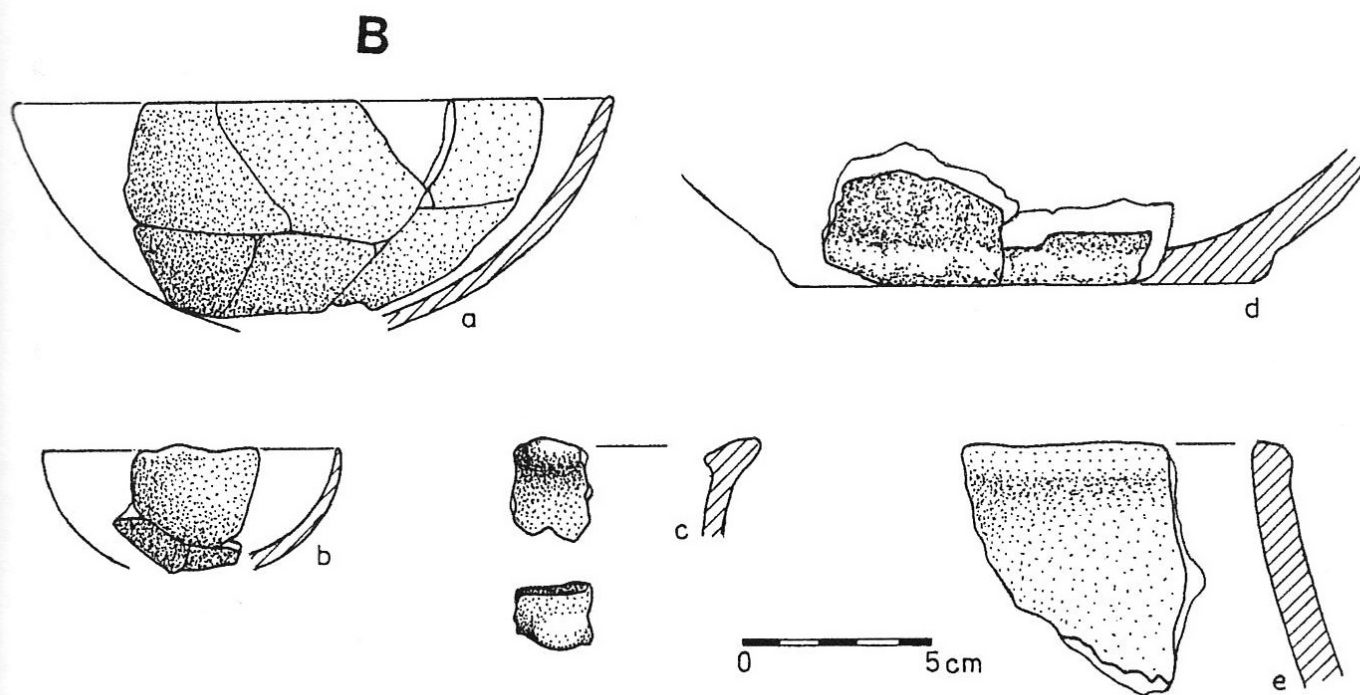
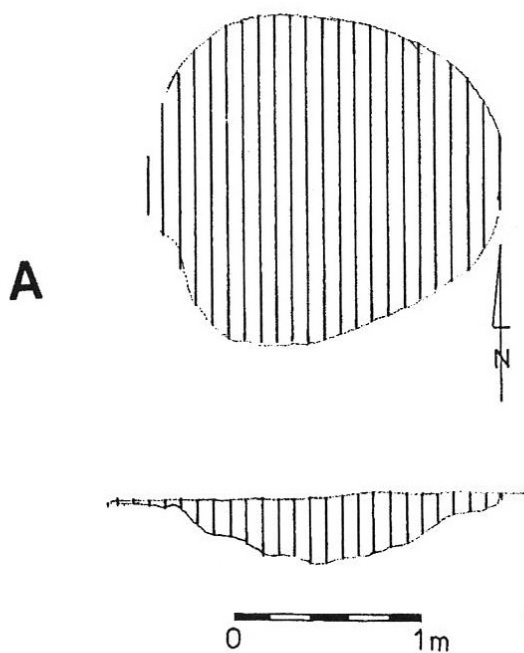
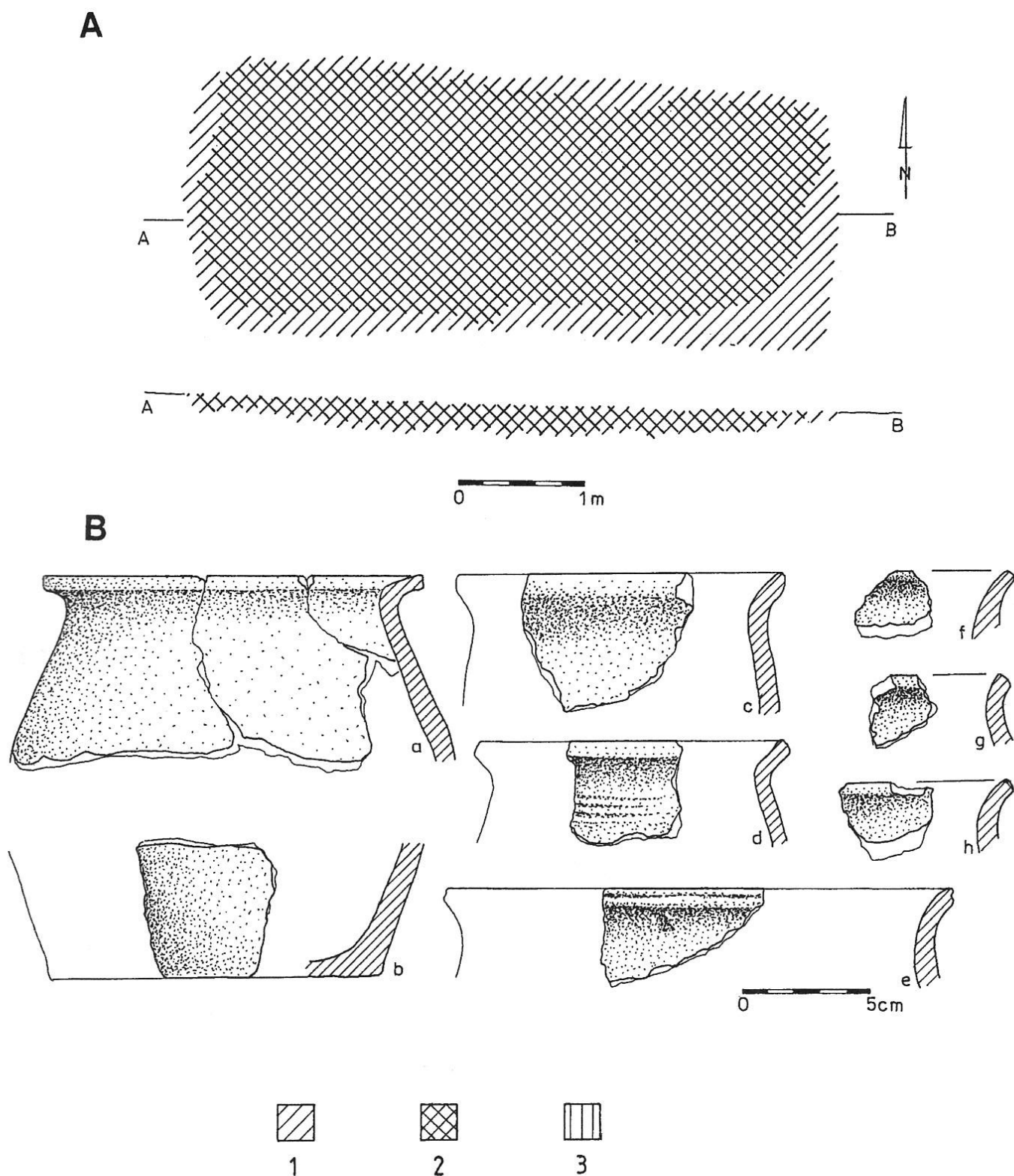

Рис. 12. Brzesko, gm. *loco*, stan. 18. A – obiekt 4/98; B – ceramika z obiektu 4/98 (a-d) oraz obiektu 2/98 (e) (rys. B. Szpunar)

Abb. 12. Brzesko, Gem. *loco*, Fundst. 18. A – Objekt 4/98; B – Keramik aus dem Objekt 4/98 (a-d) d aus dem Objekt 2/98 (e) (Zeichn. B. Szpunar)

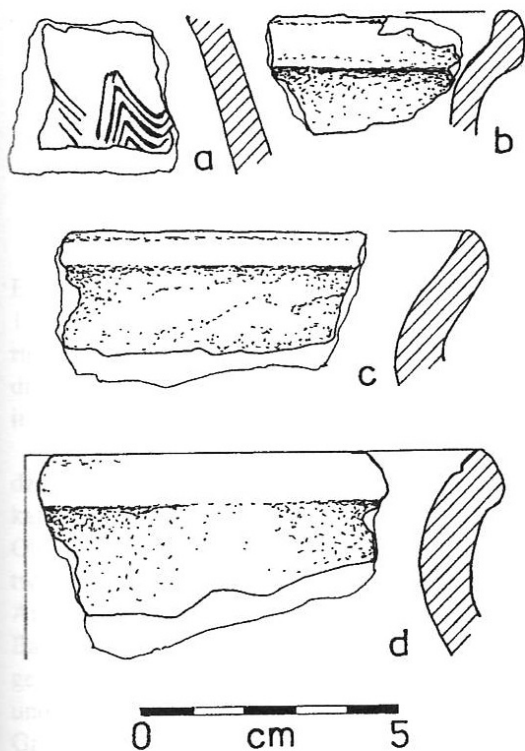
Рис. 12. Бжеско, гм. одноименная, пам. 18. А – объект 4/98; В – керамика из объекта 4/98 (a-d) и объекта 2/98 (e) (рис. Б. Шпунар)

Ryc. 13. Brzesko, gm. *loco*, stan. 18. A - obiekt 6/98; B - ceramika z obiektu (a-h) (rys. B. Szpunar). Symbole graficzne: 1 - popielata glina, 2 - próchnica ze spalenizną, 3 - szara glina

Abb. 13. Brzesko, Gem. *loco*, Fundst. 18. A - Objekt 6/98; B - Keramik aus dem Objekt (a-h) (Zeichn. B. Szpunar) Graphische Symbole: 1 - grauer Ton, 2 - Humus mit Brandschicht, 3 - grauer Ton

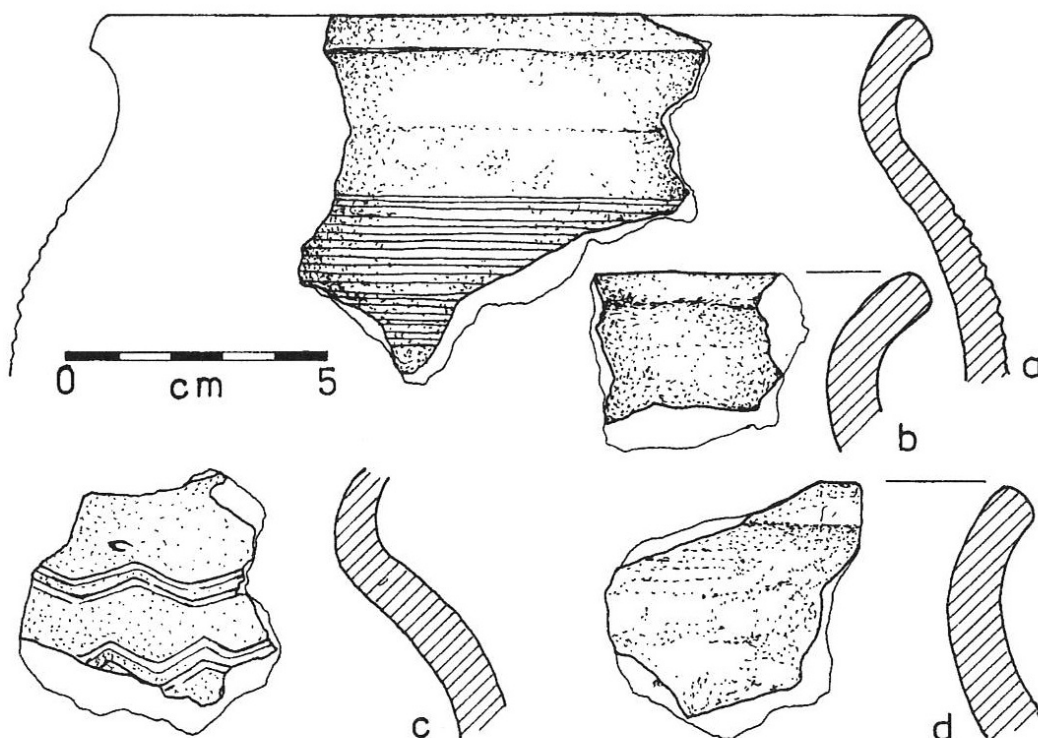
Рис. 13. Бжеско, гм. одноименная, пам. 18. А - 6/98; В - керамика из объекта (a-h) (рис. Б. Шпунар). Условные обозначения: 1 - светло-серая земля, 2 - погребенная почва со следами гари, 3 - серая глина

Ryc. 14. Ceramika wczesnośredniowieczna z okolic Brzeska. a) Brzesko, gm. loco, stan. 16, b) Jadowniki, gm. Brzesko, stan. 64, c) Jadowniki, gm. Brzesko, stan. 63, d) Jasień, gm. Brzesko, stan. 21 (rys. J. Okoński)

Abb. 14. Frühmittelalterliche Keramik aus der Umgebung von Brzesko: a) Brzesko, Gem. loco, Fundst. 16, b) Jadowniki, Gem. Brzesko, Fundst. 64, c) Jadowniki, Gem. Brzesko, Fundst. 63, d) Jasień, Gem. Brzesko, Fundst. 21 (Zeichn. J. Okoński)

Рис. 14. Раннесредневековая керамика из окрестностей Бжеско: а) Бжеско, гм. одноим., пам. 16, б) Ядовники, гм. Бжеско, пам. 64, с) Ядовники, гм. Бжеско, пам. 63, д) Ясень, гм. Бжеско, пам. 21 (рис. Е. Оконьски)

Ryc. 15. Ceramika wczesnośredniowieczna z Okocimia, gm. Brzesko. a) stan. 16, b-c) stan. 10, d) stan. 13 (rys. J. Okoński)

Abb. 15. Frühmittelalterliche Keramik aus Okocim, Gem. Brzesko. a) Fundst. 16, b-c) Fundst. 10, d) Fundst. 13 (Zeichn. J. Okoński)

Рис. 15. Раннесредневековая керамика из Окоцима, гм. Бжеско: а) пам. 16; б-с) пам. 10; д) пам. 13 (рис. Е. Оконьски)

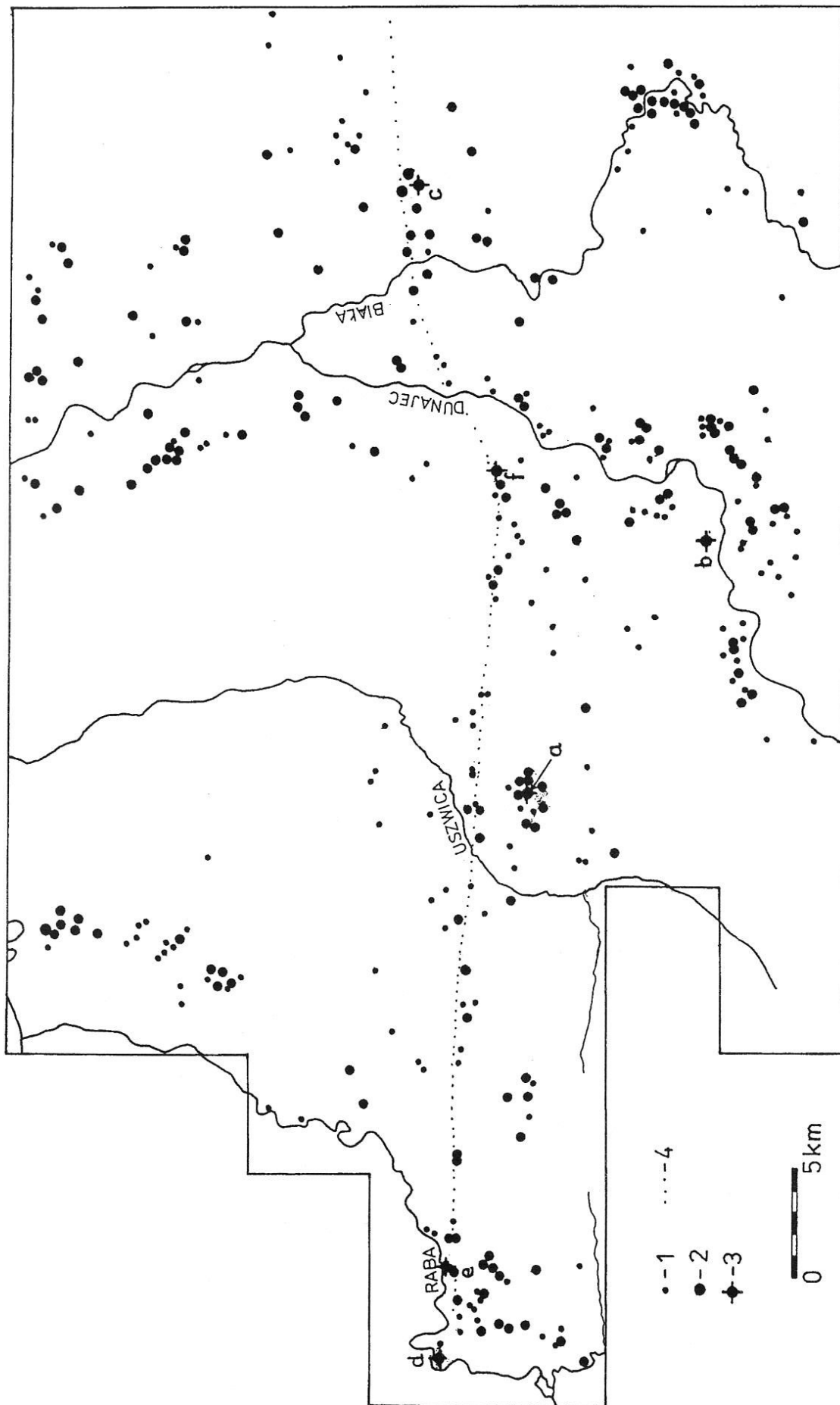

Рис. 16. Карта археологических памятников раннесредневекового периода в междуречье Рабы и Дунайца (рис. Е. Оконьски). Условные обозначения: 1 – следы поселений, 2 – поселение, 3 – городище, 4 – граница Карпатского Предгорья; городища: а – Ядовники, б – Завада Лянцкороньска, с – Завада Тарновска, д – Хелм, е – Лагница, ф – Войнич

Abb. 16. Landkarte der archäologischen Fundstellen aus der Zeit des Frühmittelalters auf dem Gebiet zwischen den Flüssen Raba und Dunajec (Zeichn. J. Okoński). Legende: 1 – Besiedlungsspuren, 2 – Siedlung, 3 – Burgwall, 4 – Rand des Karpatyvorlandes; Ringwälle: а – Jadowniki, б – Zawada Lanczkońska, с – Zawada Lanczkońska, д – Chelms, е – Łapczyca, ф – Wojnicz

Рис. 16. Карта археологических памятников раннесредневекового периода в междуречье Рабы и Дунайца (рис. Е. Оконьски). Условные обозначения: 1 – следы поселений, 2 – поселение, 3 – городище, 4 – граница Карпатского Предгорья; городища: а – Ядовники, б – Завада Лянцкороньска, с – Завада Тарновска, д – Хелм, е – Лагница, ф – Войнич

Die Siedlungen auf den Fundstellen; Nr. 13 in Jasień, Gemeinde Brzesko und Nr. 18 in Brzesko, Kleinpolen – Wojewodschaft

Zusammenfassung

Die Fundstelle Nr. 13 in Jasień liegt auf der in Richtung E-W langgezogenen Bodenerhebung (Abb. 2). Man hat 1145m² (Abb. 4) erforscht. Im Südteil der Fundstelle explorierte man das Objekt 1/97. Es hatte einen rundeckigen Grundriß, Größe 3,8 x 2,3 m (Abb. 3). Es wird mit der Keramik ins VIII Jh. oder in die erste Hälfte des IX Jhs. datiert.

Die Fundstelle Nr.18 in Brzesko ist auf der weiten Landzunge, mit der nördlichen Exposition, am Fluß Uszwica lokalisiert (Abb. 6). Man hat dort sechs Objekte markiert. Das Objekt 1/98 hatte einen in Richtung N-S orientierten, rechtwinkligen Grundriß, Größe 4,29 x 2,94 m (Abb. 8A). In der Ausfüllung hat man 14 Randfragmente (Abb. 8a – k, 9a), 222 Bauchscherben (Abb. 8l – o) und 25 durchgebrannte Steine gefunden. Das Objekt 2/98 hat einen viereckigen Grundriß und ist mit der längeren Achse in Richtung E-W orientiert, Größe 1,10 x 0,25 m. Das Objekt 3/98 ist auch viereckig, Größe 3,26 x 2,82 m (Abb. 10 a). In der Ausfüllung des Ob-

jekts hat man 3 Topfrandfragmente (Abb. 10 m, n, p); 17 Bauchscherben (Abb. 10 l, o) und auch 12 durchgebrannte Sandsteine gefunden. Das Objekt 4/98 hatte den kreisrunden Grundriß mit dem Durchmesser von 1,76 x 1,86 m. Aus der Objektausfüllung stammen 6 Randfragmente (Abb. 12a – c) und 64 Gefäßbauchfragmente, die in das Ende der Bronzezeit zu datieren sind. Das Objekt 5/98 besaß den ovalen Grundriß (Abb. 7), Größe 1,86 x 1,20 m. Aus der Objektausfüllung stammen 6 Gefäßbauchfragmente, die man nur allgemein in die Vorgeschichte datieren kann. Das Objekt 6/98 hat den Grundriß eines Vierecks, Größe 5,24 x 2,20 m (Abb. 13A, 11). In der Ausfüllung des Objekts hat man 9 Topfbauchfragmente (Abb. 11a, c–h), 77 Bauchscherben und 410 stark durchgebrannte Sandsteine gefunden, die man als die Überbleibsel einer im zentralen Teil des Objekts situierten Feuerstelle bezeichnet.

Ежи Окоński, Барбара и Анджей Шпунар

Поселения на памятнике 13 в Ясене, гм. Бжеско и 18 в Бжеско, воев. Малопольское

Резюме

Памятник 13 в Ясене расположен на естественном холме, вытянутом по оси запад-восток. Изучено 114,5 кв. м. (рис. 4). В южной части памятника вскрыт объект 1/97. Ему присущи четырехугольные с округленными углами очертания, площадью 3,8 x 2,3 м (рис. 5); датируется керамикой VIII или первой половиной IX в.

Памятник 18 в Бжеско локализован на обширном мысе с севера над Ушвицей (рис. 6). Зафиксировано 6 объектов. Объект 1/98 имел очертание прямоугольника, ориентированного в направлении север-юг, и размеры: 4,92 x 2,94 м (рис. 8A, 9). В заполнении обнаружено 14 фрагментов венчиков (рис. 8 a–k, 9a), 222 обломков стенок сосудов (рис. 8 l–o) и 25 пережженных камней.

Объект 2/98 имел очертания четырехугольника, ориентированного более длинной стороной по оси запад-восток. Размеры его 1,10 x 0,25 м. Объект 3/98 также прямоугольный, размерами 3,26 x 2,82 м (рис. 10A). В заполнении объекта обнаружено 3 фрагмента венчиков

сосудов (рис. 10 m, n, p), 17 обломков стенок (рис. 10 l, o) и 12 пережженных камней песчаника.

Объект 4/98 имел приблизительно круглые очертания и диаметр 1,76 x 1,86 м. Из заполнения объекта происходят 6 фрагментов венчиков (рис. 12 a–c) и 64 обломка стенок сосудов, хронологию которых следует отнести к концу эпохи бронзы.

Объект 5/98 овальный (рис. 7), размерами 1,86 x 1,20 м. Из заполнения объекта происходят 7 фрагментов стенок сосудов, которые можно огульно датировать праисторией.

Объект 6/98 прямоугольный, размерами 5,24 x 2,20 м (рис. 11; 13A). В заполнении объекта обнаружены 9 фрагментов венчиков сосудов (рис. 11 a, c–h), 77 обломков стенок и 410 сильно пережженных камней песчаника, которые можно считать остатками разрушенного очага, находившегося в центральной части объекта.